

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.7.2.23>**ISTOTA ZJAWISKA INSTYTUCJI DEMOKRACJI BEZPOŚREDNIEJ****Hanna Pachevska***studentka Katedry Teorii Państwa i Prawa  
Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)  
ORCID ID: 0000-0001-7884-8851*

**Adnotacja.** Praworządność, demokracja i prawa człowieka – triada prawnych wartości europejskich państwa demokratycznego, w tym Ukrainy. We współczesnym świecie demokratyczność państwa i społeczeństwa zależy przede wszystkim od poziomu rozwoju narodu: o ile procedura oświadczenia woli narodu i jego realizacja wpływają na zarządzanie sprawami publicznymi i społecznymi. Dlatego w artykule przeanalizowano istotę zjawiska instytucji demokracji bezpośredniej i określono jej obecny stan. Za pomocą analiz deskryptywnych i porównawczych przeprowadzono szczegółową analizę różnych podejść naukowych dotyczących definicji i interpretacji definicji „demokracji bezpośredniej”; jednocześnie zaproponowano autorską definicję tego pojęcia, która opiera się na analizie różnych punktów widzenia naukowców dotyczących definicji tej kategorii. Ponadto przedstawiono charakterystykę regulacji prawnych na Ukrainie, wskazano na pewne jej wady.

**Słowa kluczowe:** demokracja, państwo, oświadczenie woli narodu, instytucja demokracji bezpośredniej, władza narodu, regulacje prawne.

**THE PHENOMENON OF DIRECT DEMOCRACY****Hanna Pachevska***Applicant at the Department of Theory of State and Law  
National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)  
ORCID ID: 0000-0001-7884-8851  
e-mail: kobyrynka2008@ukr.net*

**Abstract.** The rule of law, democracy and human rights are a triad of European legal values of a democratic state, including Ukraine. In the modern world the democracy of the state and society is determined primarily by the level of development of the people's power: the extent to which the will of the people is expressed and implementation influence the management of public and public affairs. This is why the article analyzes the essence of the phenomenon of the institution of direct democracy and defines its current state. Various scientific approaches to the delineation and interpretation of the definition of direct democracy analysed in detail through descriptive and comparable analyses; at the same time, the author's clarification of the definition, which is based on the analysis of different points of view of scientist to define this category, has been proposed. In addition, the legal and regulatory framework in Ukraine is described and certain shortcomings identified.

**Key words:** democracy, state, popular will, institute of direct democracy, people's power, legal and regulatory framework.

**СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ ІНСТИТУТУ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ****Ганна Пачевська***здобувач кафедри теорії держави та права  
Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)  
ORCID ID: 0000-0001-7884-8851  
e-mail: kobyrynka2008@ukr.net*

**Анотація.** Верховенство права, демократія та права людини – триада правових європейських цінностей демократичної держави, зокрема й України. У сучасному світі демократичність держави та суспільства визначається передусім рівнем розвитку народовладдя: наскільки процедура волевиявлення народу та його реалізація впливають на управління державними та суспільними справами. Саме тому у статті проаналізовано сутність феномену інституту безпосередньої демократії, визначено його поточний стан. За допомогою дескриптивного та зіставного аналізів здійснено докладний аналіз різних наукових підходів щодо окреслення і трактування дефініції «безпосередня демократія»; водночас запропоновано авторське удокладнення визначення цього поняття, яке ґрунтується на аналізі різних поглядів науковців щодо визначення даної категорії. Окрім того, охарактеризовано нормативно-правове регулювання в Україні, вказано на деякі його недоліки.

**Ключові слова:** демократія, держава, волевиявлення народу, інститут безпосередньої демократії, влада народу, нормативно-правове регулювання.

**Вступ.** Розвиток держави як суспільного інституту супроводжувався поступовим зростанням ролі людини та її участі у вирішенні суспільно важливих справ, а демократизація суспільства надала змогу людині не лише здійснювати своє волевиявлення опосередковано через вибраних носіїв державної влади, а й безпосередньо впливати на практичне здійснення цієї влади.

З визнанням України як незалежної держави й ухваленням Конституції України наша держава вибрала євроінтеграційний вектор розвитку суспільства та перебуває на етапі переоцінки цінностей. Здійснюючи орієнтацію політичного курсу на встановлення єдиних загальнолюдських, демократичних принципів та стандартів, держава виступає інструментом для задоволення суспільних потреб та суспільної волі.

У зв'язку з таким державно-політичним розвитком нашої держави питання поняття безпосередньої демократії не втрачає своєї актуальності. Сьогодні кожна країна світу прагне до демократизації суспільства, саме тому це питання досліджували не лише вітчизняні, а й закордонні вчені. Зокрема, поняття безпосередньої демократії досліджували Н. Грицяк, А. Колодій, В. Мартиненко, М. Баймуратов, О. Батанов, Р. Давидов, Ю. Ключковський, О. Лавринович, Н. Оніщенко, М. Оніщук, В. Погорілко, П. Рабінович, Ю. Тодика, В. Федоренко, В. Шаповал, Ю. Шведа й інші; також це питання аналізували С. Алексєєв, Н. Баранов, Б. Барбер, Р. Даль, Є. Зелінські, А. Ковлер, А. Лейпхарт, В. Комарова, В. Руденко, С. Саган та інші.

**Основна частина.** Незважаючи на значний доробок, ця проблематика не лише не втрачає своєї актуальності, а набирає обертів відповідно до вимог сьогодення – усе частіше стає об'єктом досліджень. Адже із плином часу змінюється суспільство, а разом із ним народжуються нові ідеї, виникають нові форми реалізації народостворення, трансформується саме поняття безпосередньої демократії та його ознаки.

**Мета статті** – проаналізувати поняття феномену інституту безпосередньої демократії.

Відповідно до поставленої мети окреслено **такі завдання**:

- проаналізувати в історичному аспекті підходи до розуміння інституту безпосередньої демократії;
- охарактеризувати роль безпосередньої демократії в сучасному демократичному суспільстві;
- розкрити нормативно-правове регулювання інституту безпосередньої демократії в Україні та вказати на недоліки;
- з'ясувати, чи відповідає інститут безпосередньої демократії вимогам сучасного суспільства.

**Джерельною базою** дослідження послуговували праці вітчизняних та закордонних правознавців, Конституція України.

Повнота та всебічність результатів дослідження досягнені за допомогою поєднання **загальнонаукових та спеціальних методів**. Для досягнення поставленої мети використано загальні прийоми пізнання – аналіз, синтез, індукцію та дедукцію. Окрім того, в основі дослідження застосовано метод порівняння для висвітлення аналізу різних поглядів щодо визначення поняття інституту безпосередньої демократії; історико-правовий метод дозволив висвітлити сутність інституту безпосередньої демократії, його розвиток та неоднозначність підходів до його розуміння в різні історичні періоди; метод контент-аналізу – для виокремлення та визначення загальної моделі змісту поняття інституту безпосередньої демократії; метод альтернатив надав змогу на основі зіставлень різних підходів щодо трактування інституту безпосередньої демократії удокладнити його значення.

Важливим кроком у формуванні правової та демократичної держави в Україні став перехід від тоталітарних пережитків до суспільної, індивідуальної свободи. Адже порівняно з радянським часом, де в основному панувала представницька демократія, проголошення незалежності України змінило пріоритет на користь безпосереднього здійснення народом належної йому державної влади, тобто прямого народостворення.

Здавалося б, що такі поняття, як «демократія», «безпосередня демократія», «народовладдя», «воля народу», активно увійшли в повсякденний ужиток та використовуються як у науковому, так і в політичному житті. Однак, як свідчить вітчизняна практика, виникають проблеми із практичним застосуванням цих понять. Саме тому доречним вважаємо розпочати з визначення дефініції «безпосередня демократія».

У науковій літературі під поняттям «безпосередня демократія» розуміється форма державного управління, політичний лад, за якого верховна влада належить народові (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2002: 579); форма організації суспільства, за якої народ здійснює владу безпосередньо шляхом прямої участі у вирішенні державних і громадських справ (Мурашин, 1999: 61) тощо.

Аналіз наукової літератури засвідчив існування значної кількості праць, присвячених з'ясуванню сутності та змісту поняття «безпосередня демократія», однак єдиного підходу щодо його тлумачення натепер немає. Це питання знайшло відображення у працях радянських науковців-правників (В. Коток, М. Фарберов, Р. Сафаров, М. Чудаков та інші).

Зокрема, найбільш поширеним було визначення поняття «безпосередня демократія», запропоноване В. Котоком. Науковець пропонував під безпосередньою демократією розуміти ініціативу й самостійність народних мас в управлінні державою, їхнє пряме волевиявлення під час вироблення й ухвалення державних рішень, а також пряму участь у здійсненні цих рішень, здійсненні народного контролю (Коток, 1965: 3).

Подібну думку висловлював і М. Фарберов. Учений визначав феномен безпосередньої демократії як «пряме волевиявлення народних мас під час здійснення й ухвалення державних рішень, а також їхню пряму участь у впровадженні цих рішень у життя, у здійсненні народного контролю» (Фарберов, 1975: 9).

Очевидним є те, що вищенаведені погляди науковців є майже тотожними. Водночас В. Коток зазначає пряму участь народних мас в управлінні державою, ухвалення ними державних рішень та участь у їх здійсненні, наголошує і на таких складниках безпосередньої демократії, як ініціативність та самостійність.

Дещо іншу думку висловлював Р. Сафаров. Науковець пропонує розглядати безпосередню демократію як пряме виконання народом функцій законодавства й управління (Сафаров, 1962: 237, 241). Однак таке тлумачення не розкриває загалом суті цього поняття, оскільки не пояснює, яким чином народ здійснює ці функції – безпосередньо чи через своїх представників. Якщо через своїх представників, то це є свідченням не безпосередньої / прямої демократії, а представницької.

Аналіз вищенаведених тверджень науковців щодо розкриття сутності поняття «безпосередня демократія» засвідчив, що увагу було зацентровано на відповідній діяльності народу. Таке розуміння, на наш погляд, не відповідає дійсності. Адже поняття «народ» є досить широким і охоплює різні категорії осіб.

Зокрема, під поняттям «народ», визначення якого подано в юридичних енциклопедіях, словниках, розуміють «населення держави, що утворює єдину спільність незалежно від кількості національних спільнот, які в ній існують» (Юридична енциклопедія, 2002: 46); усе населення політико-географічного середовища (Політологічний енциклопедичний словник, 1997: 212); населення держави, жителі країни, взагалі люди (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2002: 578).

Проведений аналіз щодо окреслення й визначення поняття «народ» засвідчив, що його зазвичай розуміють як сукупність громадян усіх національностей, які проживають на території держави, тобто домінуючою ознакою виступає принцип громадянства, приналежність певної сукупності людей до відповідної держави. Так, в українській юридичній літературі досить усталеним є визначення поняття «народ» В. Погорілка, який зазначає, що народ – це сукупність громадян різних національностей, якому належить вся повнота влади на території республіки, і національні меншини (Конституційне право України, 1999: 79). Л. Кириченко аналізує взаємозв'язок таких категорій, як «держава», «влада» та «народ», і дає уточнення, на її думку, народ – це не просто натовп людей, а організована об'єднана група людей, які діють в інтересах суспільства та задовольняють їхні потреби (Кириченко, 2001: 121).

Отже, визначення категорії «безпосередня демократія» у працях вищенаведених учених не розкривають багатогранності самого поняття, а вказують лише на окремі його ознаки.

У період перебудови радянські науковці-правознавці почали акцентувати увагу на тому, що безпосередня демократія передусім охоплює діяльність громадян держави. Зокрема, Г. Шахназаров у дослідженні особливостей соціалістичної демократії акцентує увагу на тому, що безпосередня демократія – це порядок, згідно з яким рішення ухвалюються на основі прямого й конкретного волевиявлення всіх громадян (Шахназаров, 1974). Доцільно зауважити, що Г. Шахназаров, на відміну від Р. Сафарова й інших науковців, конкретизує спосіб участі народу в управлінні державою. Водночас уважаємо, що більш конкретизоване розуміння поняття «безпосередня демократія» запропонував М. Чудаков. Учений визначав безпосередню демократію як різновид суспільних відносин, у межах яких здійснюється широкий комплекс способів участі громадян в управлінні справами держави й суспільства, унаслідок чого воля громадянина безпосередньо, тобто без обов'язкової допомоги обраних у державні органи представників, впливає на формування державної політики та її здійснення, а також створює представницьку систему, рішуче впливає на її функціонування (Чудаков, 1982: 35). Такий підхід до розуміння аналізованого поняття акцентує увагу на тому, яким саме способом народ бере участь у здійсненні державних і суспільних справ, і водночас підкреслює, що саме народ впливає на створення представницьких органів державної влади.

Вищенаведене дозволяє дійти висновку, що в радянський період положення, задекларовані в дефініціях тогочасних науковців, були ілюзорними та мали лише теоретичне значення, оскільки в умовах тоталітарного режиму не мали змогу знайти свого практичного втілення та розвитку в суспільно-політичному житті. Теза, що «народ є джерелом влади», не відображала реального стану справ у тогочасному радянському суспільстві.

Зауважимо, що в сучасній науковій літературі також немає єдиного підходу до тлумачення безпосередньої демократії. Одні вчені, зокрема В. Пазенок, уживають термін у вузькому значенні, під прямою демократією розуміють безпосередню участь народу у вирішенні державних і суспільних справ (Пазенок, 2003). Інші (зокрема, М. Ставнійчук) – використовують ширше значення: «безпосередня демократія – це система форм безпосереднього та вільного волевиявлення народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади в Україні шляхом його безпосередньої участі у формуванні представницьких інститутів державної влади та місцевого самоврядування, а також у безпосередньому ухваленні рішень щодо передбачених Конституцією та законами України питань» (Ставнійчук, 200: 290–291). В. Шаповал у своїй статті «Безпосередня демократія і представницька демократія у взаємозв'язках» подає також більш змістовно повне визначення безпосередньої демократії – «здійснення самим народом (виборчим корпусом) чи його визначеною частиною влади шляхом голосувань або шляхом формулювання пропозицій (ініціатив), унаслідок яких можуть бути ухвалені відповідні рішення» (Шаповал, 2004: 8).

На думку М. Ставнійчук, «складність процесу наукового визначення безпосередньої демократії полягає насамперед у розмаїтті форм реалізації і сфер застосування форм прямого народовладдя в суспільному і державному житті, неможливості формальної уніфікації юридичних наслідків запровадження кожної з форм безпосереднього народовладдя» (Ставнійчук, 1998: 82).

Доцільно зауважити, що під час розкриття сутності безпосередньої демократії ведуться дискусії щодо взаємозв'язку держави та народу. Зокрема, А. Колодій, В. Копейчиков, М. Цвік говорять про безпосередню (пряму) демократію як про первинну, істинну форму демократії, оскільки вважають, що саме пряма демократія виражає істинну сутність демократії, через яку народ може висловлювати власну думку (Основи демократії, 2002: 26–27). Подібну думку висловлюють у своїх працях і В. Толстенко та П. Куфтирев, наголошують

на первинності влади народу стосовно держави та її рішень (Толстенко, 2014: 174; Куфтирєв, 2019: 227). Погоджуємось із думками науковців і вважаємо, що доцільно наголосити на потребі існування постійного нерозривного зв'язку громадян із державою, адже поза межами держави ми не будемо говорити про форми участі останніх в управлінні суспільством.

Н. Заяць та М. Козюбра схилиються до думки щодо нерозривності зв'язку між владою народу та державою. Зокрема, на думку М. Козюбри, відділення влади народу від держави передбачає, що вона існує лише як «теоретична конструкція народу без держави» (Заяць, 2009: 118; Козюбра, 2019: 85).

У результаті проведення аналізу позиції науковців щодо влади народу та держави можна сказати, що думка про первинність влади народу, на наш погляд, є слушною. Це зумовлено передусім тим, що саме завдяки безпосередній демократії народ має можливість прямо та без будь-яких посередників виражати свою волю щодо суспільно важливих питань. Водночас вважаємо концептуально правильним та доцільним підхід про нерозривність взаємозв'язку волі народу, адже влада народу здійснюється ним способом, у межах і формах, визначених Конституцією України.

Аналіз законодавства України дозволяє стверджувати, що тлумачення категорії «безпосередня демократія» у ньому немає. Однак окремі його аспекти безпосередньо впливають з Основного закону нашої держави. Зокрема, у ст. 5 Конституції України (Конституція України, 1996) зазначено, що народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в державі, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади й органи місцевого самоврядування. Подальший свій розвиток зазначене конституційне положення знаходить у ст. 69 Конституції України (Конституція України, 1996), відповідно до якої народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосереднього народовладдя. Однак вважаємо, що розд. 3 Конституції України (Конституція України, 1996), який присвячений безпосередньому волевиявленню народу, а саме його формам, є надто узагальненим, що лише в загальних рисах називає форми безпосередньої демократії, а тому потребує суттєвого доопрацювання з метою повного висвітлення та врегулювання на законодавчому рівні.

Доцільно зауважити, що досить тривалий час не було нормативного регулювання щодо реалізації безпосередньої демократії шляхом референдуму, лише нещодавно Верховна Рада ухвалила новий закон про референдум. Незважаючи на нормативне закріплення даної категорії, не всі конституційні положення відображають реальне сучасне становище держави та суспільства, а деякі з них є стратегічними завданнями, які стають перед країною для формування повної та всебічної демократії. Тобто на сучасному етапі розвитку нашої країни вважаємо, що першочерговим завданням є формування механізмів реалізації волі народу, які б існували в гармонії з інтересами народу, тобто не формальне проголошення народовладдя, а їх усебічне забезпечення шляхом активнішої участі громадян у законодавчій діяльності на вищому рівні підзвітності влади.

**Висновки.** Отже, незважаючи на значні кроки, які здійснені щодо демократизації суспільства, усе ж залишаються питання, які потребують як теоретико-методологічного обґрунтування, так і законодавчого врегулювання.

Унаслідок проведеного аналізу щодо визначення поняття інституту безпосередньої демократії можна зробити **таке узагальнення:** немає єдиного підходу до визначення даної дефініції. Виходячи з розмаїття міркувань та визначень цього поняття, вважаємо, що в найбільш загальному форматі безпосередню демократію можна визначити як свідоме пряме волевиявлення народу з питань, що становлять суспільний інтерес та здійснюється в нормативно встановлених формах, передбачають настання юридичних наслідків, спрямовані на безпосереднє ухвалення нормативно-правових актів або спонукання уповноважених органів до їх ухвалення.

Аналіз наукових підходів, а також суспільно-політична практика останніх десятиліть свідчать, що розкрити поняття безпосередньої демократії та її форм можна суто за умов комплексного розгляду цього питання, а для успішного практичного втілення інститутів безпосередньої демократії необхідно мати чітко виражену соціальну мету, сформовані реальні механізми щодо реалізації народовладдя, має бути створене ефективне законодавство, із чітким затвердженням статусу народовладдя, деталізованим описом процедурної частини його здійснення, порядку підбиття підсумків тощо.

#### Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, 2002. 1440 с.
3. Заяць Н. Деякі проблеми становлення культури виборчої демократії в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 2. С. 118–121.
4. Кириченко Л. Теоретико-історичні аспекти ідеї народовладдя у світовій та національній державно-правовій думці. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2001. № 1. С. 117–127.
5. Козюбра М. Взаємозв'язки між народовладдям, парламентаризмом та верховенством права : європейські стандарти і сучасні українські реалії. *Право України*. 2019. № 11. С. 83–97.
6. Конституційне право України / за ред. В. Погорілка. Київ, 1999. 676 с.
7. Коток В. Проблемы развития непосредственной демократии в советском государстве : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Москва, 1965. 38 с.
8. Куфтирєв П. Концепція прямої електронної демократії як доцільний напрям розвитку України. *Право України*. 2019. № 11. С. 225–240.

9. Мурашин Г. Демократія. Юридична енциклопедія : у 6-х т. / за ред. Ю. Шемшученка (гол. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 2 : Д – Й. 1999. 744 с.
10. Основи демократії : посібник / Міністерство освіти і науки України. Академія педагогічних наук України. Укр.-канад. проєкт «Демократична освіта». Ін-т вищої освіти ; ред. А. Колодій. Київ, 2002. 680 с.
11. Пазенок В. Демократія і людина. *Політика і час*. 2003. № 2. С. 6.
12. Політологічний енциклопедичний словник : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 1997. 400 с.
13. Сафаров Р. Развитие непосредственной демократии в СССР. *Вопросы политической организации советского общества в период развернутого строительства коммунизма*. Москва, 1962. С. 236–254.
14. Ставнійчук М. Форми безпосередньої демократії. *Конституційне право України* / за ред. В. Погорілка. Київ, 2000.
15. Ставнійчук М. Теоретичні проблеми становлення прямого народовладдя в Україні. *Правова держава. Щорічник наукових праць*. 1998. № 9. С. 79–85.
16. Толстенко В. Інститути безпосереднього народовладдя у визначенні форми сучасної держави: правові аспекти. *Право України*. 2014. № 3. С. 171–179.
17. Фарберов Н. Демократия развитого социалистического общества. Москва, 1975. С. 9.
18. Чудаков М. Правовые проблемы участия личности в осуществлении непосредственной демократии в СССР : дис. ... канд. юрид. наук. Харьков, 1982. 218 с.
19. Шаповал В. Безпосередня демократія і представницька демократія у взаємозв'язках. *Право України*. 2004. № 8. С. 8–12.
20. Шахназаров Г. Социалистическая демократия. Москва, 1974. С.137.
21. Юридична енциклопедія : у 6-и т. / за ред. Ю. Шемшученка (гол. редкол.) та ін. Київ : Укр. Енцикл., 1998. Т. 4 : Н – П. 2002. 720 с.

#### References:

1. Konstytutsiia Ukrainy (1996) [The Constitution of Ukraine]. *Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k /96-VR / Verkhovna Rada Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 30. St. 141* [In Ukrainian].
2. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2002) [The large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv. 1440 s. [In Ukrainian].
3. Zaiats, N.V. (2009). Deiakі problemy stanovlennia kultury vyborchoi demokratii v Ukraini [Some problems of formation of the culture of electoral democracy in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo. № 2. S. 118–121* [In Ukrainian].
4. Kyrychenko, L.D. (2001). Teoretyko-istorychni aspekty idei narodovladdia u svitovii ta natsionalnii derzhavno-pravovii dumtsi [Theoretical and historical aspects of the idea of democracy in the world and national state and legal thought]. *Naukovyi visnyk NAI/SU. № 1. S. 117–127* [In Ukrainian].
5. Koziubra, M.I. (2019). Vzaiemozv'язky mizh narodovladdiam, parlamentaryzmom ta verkhovenstvom prava: ievropeiski standarty i suchasni ukrainski realii [Relationships between democracy, parliamentarism and the rule of law: European standards and modern Ukrainian realities]. *Pravo Ukrainy. № 11. S. 83–97* [In Ukrainian].
6. Konstytutsiine pravo Ukrainy (1999) [Constitutional law of Ukraine] / Za red. V.F. Pohorilka. Kyiv. 676 s. [In Ukrainian].
7. Kotok, V.F. (1965). Problemy rozvytyia neposredstvennoi demokratyy v sovetskom hosudarstve [Problems of development of direct democracy in Soviet state]: avtoref. dyss. ... d-ra yuryd. nauk. Moskva. 38 s. [In Russian].
8. Kuftyriev, P. (2019). Kontsepsiia priamoi elektronnoi demokratii yak dotsilnyi napriam rozvytku Ukrainy. [The concept of direct e-democracy as an appropriate direction of development of Ukraine]. *Pravo Ukrainy. № 11. S. 225–240* [In Russian].
9. Murashyn, H.O (1999). Demokratiia [The Democracy]. *Yurydychna entsyklopediia: V 6 t. /Redkol.: Yu.S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. Kyiv: Ukr. Entsykl., 1998. T. 2: D – Y. 744 s.* [In Ukrainian].
10. Osnovy demokratii (2002) [Fundamentals of democracy]: Posibnyk / Min. Osvity i nauky Ukrainy. Akad. ped. nauk Ukrainy. Ukr.-kanad. proekt "Demokratychna osvita". In-t vyshchoi osvity: red. A. Kolodii. Kyiv. 680s. [In Ukrainian].
11. Pazenok, V. (2003). Demokratiia i liudyna [Democracy and human]. *Polityka i chas. № 2. S. 6* [In Ukrainian].
12. Politolohichni entsyklopedychni slovnyk (1997) [Political science encyclopedic dictionary]: Navch. posibnyk dla studentiv vyshch. navch. zakladiv. Kyiv. 400 s. [In Ukrainian].
13. Safarov, R.A. (1962). Razvytye neposredstvennoi demokratyy v SSSR [Development of direct democracy in the USSR]. *Voprosy polytycheskoi orhanyzatsyy sovetskoho obshchestva v peryod razvernutoho stroitelstva kommunyzma*. Moskva. S. 236–254 [In Russian].
14. Stavniichuk, M. (2000). Formy bezposerednoi demokratii [The forms of direct democracy] / Konstytutsiine pravo Ukrainy; za red. prof. V.F. Pohorilka. Kyiv [In Ukrainian].
15. Stavniichuk, M. (1998). Teoretychni problemy stanovlennia priamoho narodovladdia v Ukraini [The theoretical problems of formation of direct democracy in Ukraine]. *Pravova derzhava. Shchorichnyk naukovykh prats. № 9. S. 79–85* [In Ukrainian].
16. Tolstenko, V. (2014). Instytuty bezposerednoho narodovladdia u vyznachenni formy suchasnoi derzhavy: pravovi aspekty [Institutions of direct democracy in determining the form of the modern state: legal aspects]. *Pravo Ukrainy. № 3. S. 171–179* [In Ukrainian].
17. Farberov, N.P. (1975). Demokratyia rozvytoho sotsyalistycheskoho obshchestva [Democracy of a developed socialist society]. Moskva. S. 9 [In Russian].
18. Chudakov, M.F. (1982). Pravoviye problemy uchastyia lichnosti v osushchestvlenii neposredstvennoi demokratyy v SSSR [Legal problems of individual participation in the implementation of direct democracy in the USSR]: dyss. ... kand. yuryd. nauk. Kharkov. 218 s. [In Russian].

19. Shapoval, V. (2004). Bezposerednia demokratiia i predstavnytska demokratiia u vzaiemozviyakh [Direct democracy and representative democracy in interrelationship]. *Pravo Ukrainy*. № 8. S. 8–12 [In Ukrainian].
20. Shakhnazarov, H.Kh. (1974). Sotsyalystycheskaia demokratiia [Socialistic democracy]. Moskva. S.137 [In Russian].
21. Iurydychna entsyklopediia (2002) [Legal encyclopedia]: V 6 t. / Redkol.: Yu.S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. Kyiv: Ukr. Entsykl., 1998. T. 4: N – P. 720 s. [In Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.7.2.24>

## AKTUALNE KIERUNKI DOSKONALENIA FORM DZIAŁALNOŚCI MINISTERSTWA ROZWOJU WSPÓLNOT I TERYTORIÓW UKRAINY

*Oleksii Pieshyi*

*kandydat na stopień naukowy kandydata nauk prawnych  
Instytut Naukowo-Badawczy Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)*

*ORCID ID: 0000-0002-2533-4299*

*e-mail: pieshyi@gmail.com*

**Adnotacja.** Publikacja naukowa bada formy działalności Ministerstwa Rozwoju Wspólnot i Terytoriów, a także aktualne kierunki ich doskonalenia. Sformułowano wniosek, że właściwy jest podział form działalności Ministerstwa na cztery główne grupy: prawne formy działalności (tworzenie przepisów, egzekwowanie prawa, działalność założycielska, kontrolno-nadzorcza i interpretacyjna); organizacyjne (działalność administracyjno-gospodarcza i organizacyjno-zarządcza); informacyjne i komunikacyjne formy działalności.

Należy zauważyć, że głównymi kierunkami poprawy form działalności Ministerstwa Rozwoju Wspólnot i Terytoriów Ukrainy jest pełne przejście na elektroniczny obieg dokumentów, maksymalna automatyzacja prawnych i organizacyjnych form działalności Ministerstwa, a także zakończenie reformy administracyjno-terytorialnej, a mianowicie reformy decentralizacji. Zmniejszenie liczby rejonów i terytorialnych organów administracji publicznej, zakończenie procesów łączenia społeczności terytorialnych i rozszerzenie uprawnień władz samorządowych powinny stworzyć system skutecznego zarządzania rozwojem społeczności i terytoriów na Ukrainie.

**Słowa kluczowe:** formy działalności, kierunki doskonalenia, administracja publiczna, wspólnota, prawo administracyjne, tworzenie przepisów, egzekwowanie prawa, działalność organizacyjna, działalność informacyjna, działalność komunikacyjna.

## CURRENT DIRECTIONS OF IMPROVING THE FORMS OF ACTIVITY OF THE MINISTRY OF DEVELOPMENT OF COMMUNITIES AND TERRITORIES OF UKRAINE

*Oleksii Pieshyi*

*Applicant of the degree of Candidate of Law Science  
Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)*

*ORCID ID: 0000-0002-2533-4299*

*e-mail: pieshyi@gmail.com*

**Abstract.** The scientific publication is devoted to the forms of activity of the Ministry of development of communities and territories of Ukraine. The conclusion is formulated that it is advisable to divide the forms of activity of the ministry into four groups: legal forms of activity (rule-making, law enforcement, constituent, control and supervisory and interpretative activities), organizational (administrative, economic and organizational and administrative activities), information and communication forms of activity.

The research methodology is based on an organic combination of philosophical, general scientific and special legal methods.

It is noted that the forms of activity of the Ministry of Communities and Territories Development are regulated by the current legislation, in particular, the Law of Ukraine “On Central Executive Bodies” and the current Regulation on the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine. In addition, the forms of activity of the Ministry of Development of Communities and Territories correspond to the tasks of any ministry, which are defined in Article 7 of the Law of Ukraine “On Central Executive Bodies”, according to which the main tasks of the Ministry as an authority that provides for the formation and implementation of state policy in one or more areas are: ensuring regulatory and legal regulation; definition of priority directions of development; informing and clarifying public policy; generalization of the practice of application of legislation, development of proposals for its improvement and drafting of legislative acts in the established order.

**Key words:** forms of activity, public administration, community, administrative law, rulemaking, law enforcement, organizational activities, information activities, communication activities.